

SECTIUNEA V
EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

PROMOVAREA DIALOGULUI INTERCULTURAL ÎN CONTEXTUL
GLOBALIZĂRII

**AURELIA BEȚIVU, asistent universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți;
doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău**

Annotation: *Intercultural contact and communication have increased in the context of globalization. Both terms are, however, little transparent, evoke a host of associations and carry various significances. The present article proposes a framework to understand current meaning of intercultural dialogue. Globalization is a dynamic process which impacts differentially on various cultures around the world. It permeates cultural boundaries and in the process results in the spread of Western ideologies and values across the world. This paper investigates the relationship between globalization and intercultural communication underlying assumption that globalization is manifested in the intercultural penetration processes which have substantial effects on the cultures.*

Keywords: *intercultural dialogue, globalization, intercultural communication.*

După secole de progres tehnologic și în cooperarea internațională, lumea este mai conectată ca niciodată, lumea este din ce în ce mai interconectată, dar nu înseamnă că indivizii și societățile trăiesc cu adevărat împreună - așa cum relevă excluderile suferite de milioane de oameni săraci, femei, tineri, migranți și minorități. Astăzi există mai multe informații, tehnologie și cunoștințe disponibile ca niciodată, dar este încă nevoie de înțelepciune adecvată pentru a preveni conflictele, pentru a eradica sărăcia sau pentru a face posibilă învățarea tuturor pentru a trăi în armonie într-o lume sigură.

Globalizarea este cuvântul folosit pentru a descrie interdependența în creștere a economiilor, culturilor și populațiilor lumii, adusă de comerțul transfrontalier de bunuri și servicii, tehnologie și fluxuri de investiții, oameni și informații. Țările au construit parteneriate economice pentru a facilita aceste mișcări de-a lungul multor secole. Dar termenul a câștigat popularitate după Războiul Rece la începutul anilor 1990, deoarece aceste aranjamente de cooperare au modelat viața modernă de zi cu zi [7].

Globalizarea, care de asemenea a fost numită construcție globală, orientare globală și extindere globală [6] este un proces de interacțiune și integrare între oameni, companii și guverne din diferite țări, un proces condus de comerț și investiții internaționale și ajutat de tehnologia informației. Acest proces are efecte asupra mediului, asupra culturii, asupra sistemelor politice, asupra dezvoltării și prosperității economice și asupra bunăstării fizice umane în societățile din întreaga lume [10].

În contextul globalizării, cel mai controversat subiect al dezbaterilor este globalizarea culturală. Antropologii descriu cultura ca forță nevăzută, dar puternică care îi

ține pe toți captivi. Cultura nu este o noțiune exotică studiată de un grup select de antropologi, ci o matrită în care toți suntem aruncați și ea ne controlează viața în moduri neașteptate [6].

Despre cultură se vorbește cu o ușurință invers proporțională cu dificultatea de definire a conceptului. Sunt deja binecunoscute numeroasele tentative de a defini conceptul și dezbaterile din științele sociale asupra definițiilor termenului și a implicațiilor acestora în ideologiile naționale și în practica politicilor publice. De pildă, Kluckhohn și Kroeber au consemnat în 1952 nu mai puțin de 161 de definiții ale conceptului de cultură. Ca atare, conceptul de cultură conține o ambiguitate profundă, și anume aceea că se referă în același timp la o similaritate de bază a indivizilor (aceștia fiind deopotrivă determinați de cultură), dar și la modul în care se produce diferența între indivizi, cultura fiind în sine generatoare de diferență. [5].

Globalizarea creează o cultură globală, în care identitatea este amalgamată, care tinde să omogenizeze cultura în întreaga lume, care ar putea ajuta credințele locale și valorile culturale să fie universalizate mai degrabă decât să fie demolate. Pe de altă parte, o astfel de invazie culturală este o amenințare, care provoacă probleme grave pentru unele state conservatoare, în virtutea faptului că deschiderea către conținuturi străine poate eroda valorile tradiționale și identitatea culturală autohtonă.

Fără îndoială, globalizarea a afectat anumite valori înrădăcinate în marele religii și culturi ale lumii. Conceptele „bine” și „rău”, „corect” și „greșit”, „individualism” și „pluralism”, interacțiunea individuală cu societatea și înțelesul propriu al vieții, toate s-au deformat și corupt de capitalismul global, piețele internaționale, mass-media și promovarea consumului excesiv. James Goleman, sociolog american notează înstrăinarea societăților de istoria proprie și fascinația lor pentru valorile străine. Aceste noi valori și credințe nu au rădăcină sau conexiune la identitatea lor națională [6]. Prin urmare, globalizarea slăbește tradițiile și valorile culturilor locale de dragul uniformizării universale.

Cu siguranță, existența acestor două extreme presupune existența unei poziții de mijloc care opinează despre coexistența mai multor culturi în același spațiu și evaluează valorile, normele, simbolurile unei culturi în contextul și funcționalitatea lor, și nu după criteriile altei culturi - *interculturalitatea*.

Conceptul de „intercultural” pune accentul pe interacțiunea dintre grupurile percepute ca distincte din societate, referindu-se mai degrabă la un proces dinamic de schimburi, de dialog, de negociere între grupuri, precum și de identificare a unui limbaj comun și a unui spațiu comun în care să se desfășoare comunicarea. Caracterul intercultural al unui fapt este tocmai accentul pe relația reciprocă dintre elementele constitutive ale schimburilor [5].

Termenul intercultural, pe de altă parte, se referă la modificările care afectează două persoane interacționând, cu toleranță și respect pentru interlocutorul lor. Aceasta implică aplicarea diferitelor valori la situații specifice și are implicații etice, deoarece se referă la probleme concrete. „Interculturalitatea se referă, în primul rând, la un proces dinamic de influență, de dialog, de colaborare și de reciprocitate între grupuri. Existența și

suprapunerea, pe alocuri, a diferitelor culturi constituie o resursă de mare valoare pentru omenire, atâta timp cât se conștientizează faptul că interculturalitatea este o oportunitate de îmbogățire mutuală, indiferent de cultura pe care o reprezintă” [2].

Accentele din interpretarea dată pentru conceptul de *interculturalitate* cad pe „interacțiune” și „comunicare” (dialog), acestea constituind la rândul lor valori interculturale ce fundamentează axiologic educația interculturală: „Educația interculturală are drept bază axiologică și promovează următoarele valori și atitudini: Respect față de demnitatea umană și Drepturile Omului; Deschidere față de diferențele culturale; Empatie culturală; Spirit civic; Toleranță și înțelegere, acceptarea diferențelor de opinii, valori, credințe etc.; Atitudine pozitivă față de persoanele ce aparțin unor culturi diferite; Valorificarea constructivă a diferențelor culturale; *Disponibilitate pentru colaborare și cooperare în cadrul dialogului intercultural*; Rezolvarea pașnică a conflictelor; Respect față de valorile proprii culturi și a valorilor etniilor conlocuitoare” [3].

Într-un mediu global, capacitatea de a comunica eficient poate fi o provocare. Chiar și atunci când ambele părți vorbesc aceeași limbă, există totuși neînțelegeri din cauza diferențelor etice și culturale. Pe măsură ce societatea devine mai conectată la nivel global, capacitatea de a comunica peste granițele culturale a dobândit o proeminență din ce în ce mai mare.

Comunicarea este necesară pentru ca indivizii să se exprime și să îndeplinească nevoile de bază. Fără capacitatea de a ne comunica și de a ne înțelege reciproc, ar exista haos. Comunicarea care se bazează pe înțelegerea culturală este mai aptă pentru a preveni neînțelegerile cauzate de prejudecăți. Atunci când țările sunt capabile să facă schimb de idei și să comunice într-o societate deschisă, toată lumea beneficiază. Acum, mai mult ca niciodată organizațiile globale trebuie să se asigure că angajații lor au abilitățile necesare pentru a comunica peste granițele culturale. Comunicarea interculturală îmbunătățește inovația, permițând rezolvarea colectivă a problemelor și diseminarea deschisă a informațiilor [8].

Dialogul intercultural se referă în mod specific la dialogul care are loc între membrii diferitelor grupuri culturale. Dialogul intercultural presupune că participanții sunt de acord să asculte și să înțeleagă perspectivele multiple, inclusiv chiar și cele deținute de grupuri sau persoane cu care nu sunt de acord. Așa cum este exprimat de UNESCO, dialogul intercultural încurajează disponibilitatea de a pune sub semnul întrebării certitudinile bazate pe valori bine stabilite, punând în joc rațiunea, emoția și creativitatea pentru a găsi noi înțelegeri comune. Făcând acest lucru, aceasta depășește cu mult simpla negociere, unde sunt în principal interese politice, economice și geopolitice. Este un proces care cuprinde un schimb de opinii deschis și respectuos între indivizi și grupuri cu diferite origini etnice, culturale, religioase și lingvistice, pe baza înțelegerii și respectului reciproc. Potrivit consorțiului publicului pentru dialog, dialogul este „mai degrabă incluziv decât exclusiv ... libertatea de exprimare este legată de dreptul de a fi ascultat și de responsabilitatea de a asculta ... diferențele, mai degrabă, sunt văzute ca resurse, decât ca bariere ... conflictul este gestionat mai degrabă în mod colaborativ, decât adversativ ... iar deciziile sunt luate creativ și nu defensiv.” Aceste caracteristici ar servi drept un bun

început pentru orice dialog intercultural. Deși utilizarea comună se referă la culturile care interacționează sau dialoguează, de fapt persoanele sunt cele care interacționează și care țin dialoguri interculturale, nu culturile în sine; în mod similar, indivizii sunt cei care gestionează mai mult sau mai puțin competent interacțiunile. Complicația este că o persoană dintr-o interacțiune nu poate fi singura competentă intercultural – pentru că interacțiunea este un proces co-construit în comun de toți participanții. Dacă împreună participanții se descurcă bine, atunci împreună au fost competenți intercultural; dacă nu, atunci este pur și simplu inexact să spunem că unul dintre ei a fost competent și celălalt incompetent; mai degrabă, toți trebuie să admită că împreună au fost incompetenți. Această noțiune de co-construcție, de a interacționa în comun cu ceilalți, se află în centrul oricărei întâlniri interculturale. Fiecare întâlnire constă în a face ceva, a crea ceva, în comun cu cel puțin o altă persoană, astfel încât procesul de interacțiune trebuie să servească drept scop. Dialogul intercultural este primul pas pentru a profita de tradițiile culturale și istorice diferite, pentru a extinde lista de soluții posibile la problemele comune. Dialogul intercultural este, așadar, un instrument esențial în efortul de a rezolva în mod pașnic conflictele interculturale și o precondiție pentru cultivarea culturii păcii [4].

Dialogul intercultural implică recunoașterea culturii, identității, diferențelor fiecărui participant în acest dialog, deschidere reciprocă și o disponibilitate maximă ceea ce presupune conștientizare interculturală.

Studii și cercetări despre comunicare recunosc faptul că conștientizarea interculturală ar trebui considerată o abilitate de bază alături de cele patru abilități lingvistice, mai ales că mediul de predare este din ce în ce mai multicultural. Conștientizarea interculturală trebuie considerată o abilitate care trebuie dezvoltată într-un proces continuu, și nu un obiectiv fix care trebuie luat în considerare separat: educația se referă la cultură ca un grup de elemente dinamice în schimbare rapidă, dar ea se referă, de asemenea, la comportamentul diferit al oamenilor care, datorită înculturii lor, nu sunt capabili să evalueze critic normele culturale ale unei situații și care, în consecință, pot acționa diferit reșind din propria cultură [1].

A devenit mai important ca niciodată a promova și disemina valori, atitudini și comportamente propice dialogului, nonviolentei și apropierii de culturi, în conformitate cu principiile Declarației universale a UNESCO privind diversitatea culturală [4].

Profesorii și formatorii de profesori trebuie să fie conștienți de problemele referitoare la interculturalitate. În opinia R. Bezede „Instruirea și dezvoltarea persoanelor implicate în interacțiuni interculturale ar trebui să implice mai mult decât simpla promovare a adaptării culturale, considerând dialogul intercultural drept prioritate orizontală și transsectorială, lucru realizabil inclusiv printr-o educație de calitate în acest sens, cu insușii și resurse umane pregătite” [2].

Numeroase articole teoretico-fundamentale și cercetări empirice aduc în discuție necesitatea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva dezvoltării competenței comunicative interculturale (Bârlogeanu, L., 2005; Nedelcu, A., 2008; Cozma, T., Butnaru, S., Cucuș, C., 2001; Pricope, M., 2013; Bâzgan, M., Norel, M., 2013; Cozma, T., 2001; Cosma, M., Cosma, B., 2006; Savu, E., 2014;).

Romiță Iucu (2007, p. 29) afirmă că formarea cadrelor didactice reprezintă o componentă fundamentală a procesului de redefinire culturală a Europei contemporane. Uniunea Europeană și Comisia Europeană, prin intermediul diferitelor politici educaționale și reglementări (Carta Albă a dialogului intercultural, Ghidul privind obiectivele predării și învățării limbii, recomandarea 2006/962/EC), pun tot mai mult accentul pe înțelegerea și acceptarea diferențelor culturale în contexte diverse, fie ele profesionale, sociale sau educaționale [9].

În concluzie, dialogul intercultural se atestă a fi soluția de sinergie pentru o lume în continua schimbare, ca rezultat al digitalizării și globalizării. Căutarea unității și completării culturale prin dialog intercultural ar trebui să înceapă ca urmare a actualizării continue a . Acest lucru evită etnocentrismul și stimulează fiecare cultură să se deschidă la alte matrici culturale.

Referințe bibliografice:

1. BACCIN, Paola; PAVAN, Elisabetta. Developing Intercultural Awareness – an Ongoing Challenge in Foreign Language Teaching. In: ROMANOWSKI, Piotr. *Intercultural issues in the era of globalization* [on-line]. Warszawa: 2014 [citată 14.09.19]. ISBN 978-83-64020-26-1. Disponibil: <https://www.researchgate.net/publication/303485129>
2. BEZEDE, Rima. Promovarea dialogului intercultural prin edificarea culturii organizaționale. In: Competența interculturală. Auxiliar didactic. Chișinău: © Centrul Educațional PRO DIDACTICA, 2015.
3. Educație interculturală. Curriculum școlar clasele I – IX. Chișinău, 2012.
4. Intercultural Dialogue [on-line]. UNESCO, 1999 [citată 12.08.2019]. Disponibil: <https://en.unesco.org/themes/intercultural-dialogue>
5. IVASIUC, Ana; KORECK, Roberta; KÖVÁRI, Maria. Educația interculturală: de la teorie la practică - implementarea educației interculturale în școli multietnice din România. Raport de cercetare al Agenției de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, noiembrie, 2010. [on-line]. [citată 15.09.19]. Disponibil: <http://www.agentiaimpreuna.ro/uploads/educatia%20interculturala.pdf>
6. KAUL, Vineet. Globalisation and crisis of cultural identity. In: *Journal of Research in International Business and Management* [on-line]. December 2012, Vol. 2(13) pp. 341-349 [citată 14.09.19]. ISSN: 2251-0028. Disponibil: <https://pdfs.semanticscholar.org/bfba/fa95bb15fec5dbbdaf3a27cf4c245784c958.pdf>
7. KOLB, Melina. *What Is Globalization? And How Has the Global Economy Shaped the United States?* [on-line]. Peterson Institute for International Economics, © 2019 [citată 14.09.19]. Disponibil: <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization.html>
8. LOWELL C. Matthews; BHARAT, Thakkar. *The Impact of Globalization on Cross-Cultural Communication*. Intech open, 2012 [on-line]. [citată 15.09.19]. Disponibil: DOI: 10.5772/45816
9. POP, Raluca. *Modelarea competenței comunicative interculturale a studenților. Aplicații pentru formarea inițială la specializarea engleză*: rezumat tz. de doct. în Științe ale educației. Cluj-Napoca, 2014. 32 p.
10. What Is Globalization? [on-line]. The Levin Institute - The State University of New York, © 2017 [citată 12.09.2019]. Disponibil: <https://www.globalization101.org/what-is-globalization/>